



**КУРБАТОВ**  
Денис Ігорович —  
заступник міністра освіти і науки  
України

## П'ЯТЬ ОСНОВНИХ ПРІОРИТЕТІВ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАУКОВОЇ СФЕРИ

Шановні колеги!

Насамперед, користуючись можливістю, хотів би сказати, що за рік, який минув з попередніх Загальних зборів НАН України, вже стає помітно, як трансформується Академія зокрема і наукова сфера країни загалом. Зрозуміло, що наука не може не реагувати на ті екзистенційні виклики, що постали перед нашою державою. З виступів, які вже пролунали сьогодні, з друкованого звіту про діяльність Національної академії наук України за 2023 р., з яким я ознайомився напередодні засідання, добре видно, як сильно змістився акцент на прикладну науку, як активізувався процес залучення коштів на виконання досліджень із зовнішніх джерел фінансування, як збільшилася кількість отриманих наукових результатів, спрямованих на реальні й нагальні потреби економіки та суспільства, передусім на посилення обороноздатності країни. У своєму виступі я дуже коротко окреслю п'ять основних напрямів роботи Міністерства освіти і науки України з трансформації наукової сфери. Безумовно, всі зміни, які ми запроваджуємо, всі кроки, які ми робимо й будемо робити надалі, ми обговорюємо й узгоджуємо з установами Академії, закладами вищої освіти, з вченими, тобто з усіма стейкхолдерами, заради яких ми, власне, і працюємо.

Перший напрям стосується **державної атестації наукових установ і закладів вищої освіти** в частині провадження ними наукової діяльності. Якраз нещодавно, 18 квітня, ми завершили розроблення Методики оцінювання і винесли її на громадське обговорення. Над підготовкою пропозицій до проекту Методики працювала робоча група, до складу якої входили представники Національної академії наук, національних галузевих академій, закладів вищої освіти, іноземні експерти.

Цю нову Методику було створено з урахуванням найкращого світового досвіду (Німеччина, Польща, Велика Британія). В ній ми намагалися уникнути недоліків, виявлених під час проведення попередніх державних атестацій наукових установ та закладів вищої освіти, зокрема щодо обчислення показни-

ків наукової та науково-технічної діяльності. Методика ґрунтується на принципах відкритої науки та обов'язковості впливу результатів досліджень на розвиток світової науки, національної економіки, суспільства, на зміцнення обороноздатності держави.

Ми сподіваємося, що наукова спільнота висловить свої зауваження та пропозиції щодо пропонованої Методики оцінювання, ми їх врахуємо, внесемо правки, і Уряд її затвердить. Потім у нас з вами буде десь півтора року, до кінця 2025 р., щоб провести атестацію. Плануємо, щоб державна атестація наукових установ та закладів вищої освіти проходила за науковими напрямками, тобто щоб ми порівнювали результати діяльності в певній науковій сфері, а не ставили на одну дошку, умовно кажучи, інститут фізики та інститут історії, оскільки це, по суті, різні види наукової діяльності. Далі, вже за підсумками проведеної атестації, нарешті повинне бути запроваджене базове фінансування, яке залежатиме від результатів роботи наукової установи, тобто ми перейдемо до системи, яка в усьому світі називається Performance-Based Research Funding, коли наукові установи, які працюють краще, отримують більше.

Безумовно, ми всі розуміємо, що фінансування наукової сфери на рівні 0,17 % ВВП, як це є зараз, — мізерно мало. У країнах Євросоюзу середня частка витрат на наукові дослідження та розробки становить близько 2 % ВВП. Звісно, є країни і з більшими витратами (до 3,5 %), тобто нам точно потрібно підвищувати рівень фінансування нашої наукової сфери. Як це зробити? Зокрема, пропонуючи державі нові інструменти та нові механізми фінансування, одним з яких і має стати система бюджетного фінансування науки за результатами атестації. З цим механізмом ми вже можемо і обов'язково будемо виходити з пропозиціями до Уряду.

Другий напрям — це **прикладна роль науки**. Я вже неодноразово говорив про це, але все ж повторю в цьому залі. На жаль, так склалося, що останніми роками наука і держава існували в різних площинах, майже не перетинаючись одна з одною. На мою думку, і вчені, і суспільство зацікавлені в тому, щоб перекриття цих

сфер було якнайширшим. Тоді зросте довіра до науковців як з боку держави, так і з боку громадян, а вчені відчуватимуть, що їхня праця потрібна й важлива. Міністерство робить певні кроки для досягнення цієї мети.

Насамперед я відзначив би формування нової системи пріоритетних напрямів розвитку науки, техніки та інноваційної діяльності. Ви всі знаєте, що ті пріоритети, які існують зараз, надто широкі і не дозволяють концентрувати фінансування на певних напрямках, а отже, і розвивати їх.

Одна з наших ідей полягає в тому, щоб установи, які отримують фінансування за результатами атестації, в межах академічної автономії мали б право обирати тематику досліджень. Фундаментальні дослідження мають фінансуватися за базовим державним механізмом, а інші інструменти, зокрема конкурсне фінансування, — фокусуватися переважно на вужчих напрямках, які відповідають новим науковим пріоритетам.

Маю інформацію, що буквально сьогодні було зареєстровано оновлене Положення про конкурс науково-технічних (експериментальних) розробок та науково-технічної продукції за державним замовленням, за яким уперше цей конкурс відбуватиметься за механізмом, коли держава «згори» формує технічні завдання на певні види розробок і проведення певних досліджень, говорить, що їй зараз потрібно, а вчені приходять зі своїми ідеями, як можна реалізувати ці завдання. Ми сподіваємося, що цей конкурс буде першою ластівкою і дозволить державі зрозуміти, як вона може використовувати потенціал науки, а вченим — відчутти свою потрібність і долучитися до реалізації державної політики.

Третій напрям пов'язаний з **дерегуляцією залучення позабюджетних коштів**. Ви всі добре знаєте, як важко у нас відбувається цей процес, які обмеження накладають статуси бюджетних установ та й взагалі вся наша система на залучення коштів від бізнесу, на розпорядження коштами від міжнародних грантів. Якщо бізнес має намір фінансувати науку, він стикається з величезним фіскальним тиском (понад 70 % податків). Ми працюємо над вирішенням цієї проблеми, і одним зі шляхів бачимо прийнят-

тя законопроекту щодо змін у функціонуванні правового режиму провадження науково-інноваційної діяльності, так званого законопроекту Science City. На нашу думку, він має закласти юридичні засади існування окремої сфери економіки — науково-інноваційної. Подібний механізм уже запроваджено для ІТ-бізнесу, і тепер він має запрацювати для підтримки та розвитку науково-інноваційної діяльності. Робота над цим документом є в Плані заходів Міністерства освіти і науки України, і вже у вересні ми маємо подати цей законопроект на розгляд Верховної Ради України.

Четвертий напрям — це **інтеграція в європейський дослідницький простір**. Без цього неможливо уявити ані майбутнє нашої країни як повноцінного члена Європейського Союзу, ані подальший розвиток науково-освітньої сфери. Наука є невід’ємною частиною українського суспільства і, безумовно, також має інтегруватися в європейські структури та запроваджувати європейські стандарти. З цією метою наприкінці минулого року в Україні було відкрито Офіс «Горизонт Європа», прийнято відповідні постанови і зараз оголошено конкурсний відбір на створення національних контактних пунктів цієї програми. Також уже відібрано представників у програмні комітети «Горизонт Європа».

У червні цього року сподіваємося розпочати проведення PSF-аналізу дослідницької інфраструктури України. Цей інструмент, наданий Європейською комісією для допомоги країнам у реформуванні їхньої національної політики у сфері досліджень та інновацій, дозволить зробити висновки щодо розвитку певного наукового напрямку в тому чи іншому регіоні.

П’ятий напрям роботи Міністерства освіти і науки України з трансформації наукової сфери — це **дебюрократизація діяльності вчених**. Як ви всі добре знаєте з власного досвіду, крім основної діяльності з проведення досліджень, кожний науковець постійно змушений писати величезну кількість звітів, які насправду мало хто читає. Наявні на сьогодні форми звітності далеко не оптимальні, і загалом наукова сфера у нас надмірно зарегульована. Минулого року ми запровадили в нашому міністерстві спрощену форму проміжного звіту і хочемо тепер поширити її на всю наукову галузь.

Нещодавно, минулого тижня, було прийнято постанову щодо зняття обмежень для залучення аспірантів до виконання науково-дослідних проєктів. Досі аспіранти мали право працювати лише на пів ставки, а тепер молоді вчені можуть повноцінно залучатися і виконувати свої ж проєкти.

Наведу ще один приклад. Для хіміків тема прекурсорів є особливо нагальною і болючою. Чинна система контролю за використанням прекурсорів значно обмежує можливості, а часто й унеможливорює проведення деяких експериментальних досліджень. Зараз ми на шляху до вирішення цього питання, але — для розуміння, що криється під словом «дерегуляція», — для цього потрібно внести зміни до 39 нормативно-правових актів, два з яких є законами України.

Впевнений, що незважаючи на всі труднощі воєнного часу і виклики, що постали перед нашою країною, ми з вами разом подолаємо всі перешкоди.

Дякую за увагу!

Denys I. Kurbatov

*Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2754-6367>

#### FIVE MAIN PRIORITIES OF THE MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE ON THE WAY TO TRANSFORMING THE SCIENTIFIC SPHERE

Speech at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine on April 24, 2024

**Cite this article:** Kurbatov D.I. Five main priorities of the Ministry of Education and Science of Ukraine on the way to transforming the scientific sphere. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2024. (5):32–34. <https://doi.org/10.15407/visn2024.05.032>